

Dominika Dzwonkowska, Michał Latawiec

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji Idea zrównoważonego rozwoju w edukacji, filozofii i teologii : Olecko-Kowno, 19-21 maja 2008

Studia Ecologiae et Bioethicae 6, 610-615

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji Idea zrównoważonego rozwoju w edukacji, filozofii i teologii

Olecko-Kowno, 19-21 maja 2008

Zasada zrównoważonego rozwoju wymaga interdyscyplinarnego podejścia, stąd stała się przedmiotem rozważań wielu nauk. Przede wszystkim widoczna jest potrzeba poważnej filozoficznej refleksji nad jej treścią i podstawami teoretycznymi. Ponadto nie może ona być w sprzeczności z prawdami wiary, stąd wskazane jest także rozważenie jej treści na gruncie teologii. Filozofia i teologia przyczyniają się do pogłębienia zrozumienia treści zawartych w zasadzie zrównoważonego rozwoju, pomagają konstruować jej teoretyczną podbudowę, a obok teorii równie ważne jest działanie. W kontekście problematyki środowiskowej, szczególnie istotne jest działanie prowadzące do budzenia świadomości problemów środowiskowych, dostrzeżenia zagrożeń, ale także pokazujące sposoby przeciwdziałania im. To zadanie spełnia edukacja środowiskowa.

Zasada zrównoważonego rozwoju stała się przedmiotem dyskusji międzynarodowej konferencji Idea zrównoważonego rozwoju w edukacji, filozofii i teologii, która odbyła się w dniach 19-21 maja 2008. Konferencję zorganizowali: Instytut Ekologii i Bioetyki Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie, Centrum Sławistyki im. Czesława Miłozza Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie oraz Wszechnica Mazurska w Olecku. Obrady odbywały się w siedzibie Wszechnicy Mazurskiej w Olecku oraz w Szetejniach – miejscu urodzenia Czesława Miłozza.

Konferencje uroczyście otworzył Dyrektor Instytutu Ekologii i Bioetyki UKSW ks. prof. dr hab. Józef M. Dołęga. Następnie Rektor Wszechnicy Mazurskiej prof. WM dr Józef Krajewski serdecznie powitał gości przybyłych na konferencje inauguracyjną swoje obrady w siedzibie Wszechnicy Mazurskiej w Olecku. Rektor WM wyraził swoje zadowolenie z dużego zainteresowania tematyką konferencji, korzystając z okazji przedstawił także dorobek uczelni w świetle zrównoważonego rozwoju. Profesor dr Józef Krajewski zaprosił uczestników sympozjum na przyszłoroczną konferencję.

Pierwszej sesji przewodniczył prof. dr hab. Józef M. Dołęga wraz z dr Elżbietą Buchcic. Inaugurujący referat konferencji „O wartościach ekologicznych” wygłosił dr Dariusz Liszewski. Prelegent wprowadzając słuchaczy do swojego referatu przypomniał czym są wartości ekologiczne oraz przedstawił je w kontekście ekofilozofii. Aksjologia pełni bardzo ważną rolę w filozofii jako kryterium postępowania człowieka. Wartości są uzależnione od sposobu rozpoznawania ich i przeżywania. Zatem właściwy wybór wartości jest podstawą realizowania idei zrównoważonego rozwoju.

W następnym wystąpieniu ks. prof. dr hab. Józef M. Dołęga wygłosił referat „Analiza semantyczna wyrażen: cnota umiarkowania, złoty środek, zrównoważony rozwój i ekofilozofia”. Autor referatu po przedstawieniu analizy semantycznej wyrażen zauważył, iż u podstaw zrównoważonego rozwoju znajdują się zasady umiarkowania, złotego środka oraz sprawiedliwość i dobro wspólne.

Ostatni referat podczas pierwszej sesji wygłosił dr Dariusz Sarzała „Cyberuzależnienie jako problem ekologiczny”. Media elektroniczne są obecne we wszystkich dziedzinach działalności człowieka. Wpływają one na życie człowieka oraz kształtowanie przyszłych pokoleń. Autor we wstępie swojego referatu wyróżnił trzy fazy cyberuzależnienia, zapoznania, zastąpienia i ucieczki. Natomiast do głównych cybernetycznych uzależnień obecnego pokolenia zaliczył Internet i telefony komórkowe. Sieci komputerowe stanowią główne zagrożenie dla osób młodych, które wykorzystują sieci do różnego typu gier. Również telefony komórkowe zaczynają być zagrożeniem dla wielu osób. Zaś skutki wszelkiego typu uzależnień mogą być na przykład przyrodnicze, antropogeniczne oraz pedagogiczne.

Drugą sesję prowadzoną przez dr Edwarda Grotta i dr Ilonę Żeber-Dzikowską zainaugurował dr Grzegorz Embros z referatem „Typologia zanieczyszczeń środowiskowych”. Autor referatu przedstawił problemy współczesnej ochrony środowiska. Jednym z warunków skutecznego zapobiegania zanieczyszczeniom środowiska jest dopracowanie dobrej terminologii czy właściwego identyfikowania zanieczyszczeń. Prelegent zaproponował podział zanieczyszczeń na materialne, informacyjne oraz energetyczne. Zanieczyszczeniami materialnymi są niebezpieczne substancje czy różnego typu związki chemiczne, zaś problemy tych zanieczyszczeń mogą być rozwiązywane przez nauki przyrodnicze i inżynierię środowiskową. Zanieczyszczenia energetyczne to w głównej mierze fale elektromagnetyczne, światło i hałas. Tymi zanieczyszczeniami powinny zajmować się prócz nauk przyrodniczych, psychologia wraz z BHP. Ostatnią grupę tworzą wszelkie zanieczyszczenia informacyjne. Do tej grupy zaliczyć można, szum informacyjny, dezinformację czy ilość i wartość informacji. Natomiast identyfikacją tych zagrożeń powinny zająć się nauki społeczne, edukacja środowiskowa, cybernetyka oraz teoria informacji.

Mgr Dominika Dzwonkowska przedstawiła referat „Imperatyw odpowiedzialności Hansa Jonasa a zasada zrównoważonego rozwoju”. W referacie wskazano na podobieństwa zasady odpowiedzialności i zasady zrównoważonego rozwoju. Przede wszystkim obie zasady zrodziły się z dostrzeżenia negatywnych skutków działań technicznych, wynikają z chęci objęcia ochroną życie oraz zapewnienia godnych warunków życia w teraźniejszości i w przyszłości. Istotną rolę w realizacji obu pełni polityka, a właściwie wykorzystanie narzędzi politycznych do realizacji ich założeń. Obie zasady uwzględniają wartość umiarkowania jako warunek konieczny realizacji ich treści.

Kolejny referat „Idea zrównoważonego rozwoju według Stefana Kozłowskiego” wygłosił ks. dr Antoni Skowroński. Przedstawił on we wstępie swojego wystąpienia sylwetkę Stefana Kozłowskiego oraz jego bogaty dorobek naukowy. Prelegent zaprezentował interpretacje idei zrównoważonego rozwoju w literaturze przedmiotu.

Ważnym zagadnieniem jest także kwestia relacji pomiędzy zrównoważonym rozwojem, a ekorozwojem.

Dr Krystyna Szrajber wygłosiła referat „Zagrożenia środowiska i propozycje ich rozwiązania wg Henryka Skolimowskiego”. Henryk Skolimowski został ukazany jako przedstawiciel nowej ery ekologicznej wyrażającej odpowiedzialność człowieka za zagrożenia środowiska. Istotnymi czynnikami w propozycji rozwiązywaniu zagrożeń środowiska w koncepcji Skolimowskiego dogrywa czynnik duchowy oraz świadomość ludzi.

Z ostatnim referatem pierwszego dnia konferencji wystąpił dr Leszek Karski. Wygłosił on referat „Idea zrównoważonego rozwoju jako podstawowa zasada prawa zmian klimatu”. Prelegent przedstawił konwencję klimatyczną oraz aspekt prawny zrównoważonego rozwoju na tle panujących przepisów stojących na straży zmian klimatu. Prawo i instrumenty chroniące klimat ziemi przedstawione zostały na trzech poziomach: międzynarodowym, wspólnotowym oraz krajowym.

Drugi dzień konferencji rozpoczął się od zwiedzania Kiejdan, znajdujących się w centralnej części Litwy nad rzeką Niewiażą. Jest to piękna, malownicza miejscowość, zamieszkiwana przez przedstawicieli różnych narodowości, która w historii zapisała się tym, że w niej 18 sierpnia 1655 został zawarty układ pomiędzy hetmanem litewskim Januszem Radziwiłłem a królem szwedzkim Karolem X Gustawem. Układ ten w oddawał Szwecji całą Litwę, podobny układ zawarty w Ujściu, oddawał pod panowanie szwedzkie także i Rzeczpospolitą. Po zwiedzaniu miasta, uczestnicy konferencji wzięli udział w Mszy Świętej, a następnie udali się do dworku w Szetejniach, gdzie urodził się Czesław Miłosz.

W trakcie pobytu na Litwie uczestnicy konferencji mieli okazję wysłuchać wykładu na temat „Wielokulturowość okolic Kiejdan, jako przykład zrównoważonego rozwoju kultur” przygotowanego przez dr Vaida Kamuntavičiene i dr Irenę Mikłaszewicz. Autorki referatu przedstawiły Kiejdany, jako przykład miasta zamieszkiwanego przez przedstawicieli różnych narodowości. Ilość Litwinów zamieszkujących Kiejdany w 1923 roku stanowiła 82,6 % ludności, z czasem wzrosła do 91 % i na tym poziomie utrzymuje się obecnie. Zmniejszyła się liczba Polaków, Rosjan, Białorusinów i Żydów. Mimo, że Kiejdany były i są miastem, gdzie łączy się wiele kultur, nie dochodziło do aktów przemocy na tle narodowościowym, dzięki temu różne tradycje mogły się harmonijnie rozwijać na tym obszarze.

Kolejny referat przedstawiał twórczość Janasa Mekasa reżysera, pisarza, artysty pochodzenia litewskiego, nazywanego ojcem chrzestnym kina awangardowego. Referat zatytułowany „The raise of ecological consciousness: the ecocritical reading of Jonas Mekas's texts” wygłosiła dr Vijolė Višomirskytė. Mekas w swojej twórczości wskazuje na ściśle powiązanie natury z kulturą, na dostrzeżenie wzajemnego przeplatania się obu płaszczyzn, jako odczytanie właściwego porządku rzeczywistości. Próbuje wykazać, że tradycyjny sposób mówienia o naturze, jako o czymś obcym, stoi w sprzeczności z właściwym porządkiem rzeczy, zgodnie z którym jesteśmy częścią natury. Autorka wskazała, że taka ekokrytyczna interpretacja prac Mekasa pozwala na dostrzeżenie, że w jego twórczości natura i kultura nie są sobie przeciwstawne.

W następnym wystąpieniu została ukazana postać Franciszka Salezego. Ks. dr Ryszard Sadowski w prezentacji zatytułowanej „Franciszek Salezy – model człowieka dialogu w pluralistycznym świecie” ukazał myśl i życie tej wybitnej postaci. Prelegent zwrócił uwagę na fakt, że Franciszek Salezy był prawdziwym humanistą. Swoją postawą pokazywał wzór humanizmu chrześcijańskiego, który wielkość człowieka postrzega wskazując na wartość i godność ciała, umysłu oraz sfery duchowej. Wyrazem postawy humanistycznej była w jego przypadku szczerść, otwartość i życzliwość wobec ludzi, dzięki tym cechom zjednał sobie początkowo niechętnie środowisko kalwinów. Do realizacji swojej misji duszpasterskiej wykorzystywał metodę dialogu sokratejskiego, realizując ją w sposób, który w pełni ukazywał jego szczerą życzliwość wobec rozmówcy. Franciszek Salezy jest wzorem filozofa, który prawdziwie umiłował mądrość, ale także wzorem humanisty, który prawdziwie umiłował człowieka.

Niewątpliwie postać Franciszka Salezego jest przykładem osobowości wybitnej, wobec której całkowitym przeciwieństwem są osoby o niewłaściwie uformowanej, a nawet patologicznej osobowości. Kolejny prelegent – ks. dr Waldemar Woźniak w wystąpieniu „Oddziaływania wychowawcze a formacja osobowości – w aspekcie zachowań eksternalizacyjnych i internalizacyjnych” zwrócił uwagę na zastosowanie zrównoważonego rozwoju w formowaniu charakteru. Zrównoważony rozwój umiejscowił w centrum pomiędzy dwoma przykładami patologicznych zachowań, które mogą występować u przestępców. Tymi zachowaniami są zachowania eksternalistyczne charakteryzujące się niedostateczną kontrolą zachowań, a w związku z tym, częstym odreagowywaniem na zewnątrz negatywnych emocji oraz zachowania internalistyczne, z którymi wiąże się nadmierna kontrola, nieumiejętność wyrażania negatywnych emocji, wycofywanie się, skłonność do depresji. Istotą wychowania i formowania osobowości, jest zachowanie zasady zrównoważonego rozwoju, która przyczyni się do wykształcenia dobrego charakteru. Na zakończenie swojego wystąpienia dr Woźniak przedstawił tomik swoich wierszy „Wiersze osnute psychologią”, gdzie wiersze zostały opatrzone odpowiednim komentarzem psychologicznym, a ich celem jest służenie za pomoc w psychoterapii.

Kolejne wystąpienie również dotyczyło osobowości. Prof. Juliusz Christauskas w prezentacji zatytułowanej „Możliwość doskonalenia cech osobowości. Na przykładzie studentów UKSW” przedstawił wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na grupie studentów. Ankiety oceniały zdolności komunikacyjne, stabilność emocjonalną, aktywność oraz ocenę własną studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Uśrednione wyniki w każdym z czterech aspektów mieściły się w normie. Prelegent wskazał również, że studenci studiów niestacjonarnych charakteryzują się większą dojrzałością emocjonalną od studentów studiów stacjonarnych.

Był to ostatni referat drugiego dnia obrad prowadzonego przez dr Irenę Mikłaszewicz i ks. dr Ryszarda Sadowskiego. Trzeciego dnia konferencji obrady kontynuowano w siedzibie Wszechnicy Mazurskiej w Olecku. Po powitaniu uczestników konferencji przez ks. dr Waldemara Woźniaka oraz ks. dr Ryszarda Sadowskiego głos przekazano Rektorowi Wszechnicy Mazurskiej dr Józefowi Krajewskiemu, który

przedstawił swój projekt stworzenia pracowni kompetencji wychowawczych. Chęć realizacji tego projektu wynika z dostrzeżenia, że młode osoby potrzebują wsparcia i nie tylko kształcenia intelektualnego, ale pełnego rozwoju osobowego uwzględniającego kształtowanie charakteru, silnej osobowości oraz właściwych postaw moralnych. Pracownia kompetencji wychowawczych miałyby wszechstronnie kształcić nauczycieli, aby mogli sprostać zadaniu całościowego formowania młodzieży, tak intelektualnego, jak i osobowościowego i moralnego.

Po wystąpieniu Rektora dr Irena Grochowska wygłosiła referat „Wychowanie do zrównoważonego rozwoju w kontekście katolickiej nauki społecznej”. W wystąpieniu zaakcentowana została rola właściwego rozumienia wychowania, które zakłada kierowanie się miłością, chęcią wspierania, przy jednoczesnym zaakceptowaniu wolności drugiej osoby. Owo zaakceptowanie wolności może okazać się największą trudnością w procesie wychowania, tym bardziej, że często wolność jest niewłaściwie pojmowana, mylona z samowolą, nie zawsze rozumie się jej prawdziwego znaczenia. Prelegentka wskazała na wzajemne powiązanie Katolickiej Nauki Społecznej, zasady zrównoważonego rozwoju i wychowania.

Dr Ilona Żeber-Dzikowska i dr Elżbieta Buchcic zaprezentowały referat „Idea zrównoważonego rozwoju obowiązkiem moralnym społeczeństwa”. W referacie w pierwszej kolejności omówiono zasadę zrównoważonego rozwoju, wyjaśniając jej przyczyny, treść, jak i wypływające z niej konsekwencje. Wskazano ponadto, że ludzkość jest na takim etapie rozwoju, a środowisko naturalne jest tak poważnie zagrożone, że nie można zwlekać z realizowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, jej realizacja staje się obowiązkiem moralnym człowieka. W przejawie troski o przekazanie środowiska przyszłym pokoleniom istotne jest, aby przyrodę traktować jako sacrum, a w związku z tym zagwarantować jej odpowiednią ochronę i należy szacunek.

Obowiązkiem moralnym chrześcijanina jest także głoszenie Ewangelii. Kwestię działalności misyjnej przedstawiła Ilona Rokicka wygłaszając referat „Głoszenie Ewangelii i promocja ludzka – dwa równorzędne filary działalności misyjnej” przygotowany przez ks. prof. dr hab. Jarosława Różańskiego. W referacie postawiono pytanie o to, czy celem wyjazdów misjonarzy jest jedynie działalność ewangelizacyjna. Wielu misjonarzy na obszarach, do których zostało przydzielonych spotyka się z problemem ogromnego ubóstwa, głodu, niesprawiedliwością społeczną i innymi poważnymi problemami społecznymi czy ekonomicznymi. Stąd zadaniem misjonarzy jest zawsze znalezienie odpowiedniej miary pomiędzy udzielaniem pomocy społecznej, a realizowaniem podstawowych celów misyjnych.

Kolejny prelegent – dr Artur Mielczarek przedstawił referat „Wychowanie dla zrównoważonego rozwoju w szkole podstawowej”. W swoim wystąpieniu wskazał na wiele różnych sposobów, na jakie można wprowadzać ideę zrównoważonego rozwoju w szkolnictwie. Jednym z pięciu podstawowych celów edukacyjnych jest rozbudzenie potrzeby kontaktu z przyrodą, a wśród sześciu zadań szkoły wspomniane jest „uczenie właściwych zachowań w stosunku do zwierząt i otaczającej przyrody”. To kształcenie środowiskowe powinno integrować sferę emocjonalną (zainteresowanie

środowiskiem, reagowanie proekologiczne, dostrzeganie środowiska jako wartości), sferę wiedzy (zapamiętywanie wiadomości, wyjaśnianie, rozumienie, rozwiązywanie problemów, przewidywanie skutków ingerencji w środowisko) oraz sferę umiejętności praktycznych (obserwowanie zjawisk, naśladowanie czynności, sprawność twórcza, aktywność praktyczna, ekologiczny styl życia). Szkoła wspierając zrównoważony rozwój powinna uwzględniać te trzy sfery. Przykłady wprowadzania idei zrównoważonego rozwoju zostały ukazane na przykładzie publicznej szkoły podstawowej nr 6 w Nowej Soli.

Jednym z problemów, z jakimi boryka się większość szkół jest problem braku autorytetu nauczycieli. Problem ten poruszył dr Edward Grott, który przedstawił prace nad badaniami dotyczącymi zagadnień autorytetu nauczyciela. Ze wstępnych analiz wynika, iż nauczyciel w oczach ucznia nie jest wzorem do naśladowania. Doktor zachęcił do współtworzenia prowadzonych badań.

Wystąpienie dr Edwarda Grotta zakończyło obrady. Ks. mgr Jacek Czartoszewski zamykając konferencję zaprosił na kolejne spotkanie za rok w dniach 8-10 czerwca 2009. Na przyszły rok zaproponowano pod roboczym tytułem „Idea zrównoważonego rozwoju w środowisku społecznym”. Głównym celem konferencji byłoby zwrócenie uwagi na wychowanie dla zrównoważonego rozwoju.

Konferencja pokazała, że rozwój zrównoważony powinien być rozumiany w bardzo szerokim kontekście. Nie należy ograniczać go jedynie do idei ekonomicznej czy środowiskowej, ale wskazane jest rozważenie idei zrównoważonego rozwoju na wielu innych płaszczyznach, na przykład w odniesieniu do psychiki, problematyki społecznej, moralności, rozwiązań prawnych oraz w wielu innych sferach. Wystąpienia pokazały także potrzebę gruntownej refleksji nad samą ideą zrównoważonego rozwoju, której teoretyczne podstawy mogą być formułowane na gruncie takich nauk jak filozofia czy teologia.